

Kedy Žilinčan a Žilincec Ján Frátrík nepatrí k malému národu, ktorého duchovné hodnoty poriadne nepoznajú už ani v prvej dedine za hranicami jeho štátochotára, jeho meno by sa spomínalo jedným dychom s Claudelom, Elliotom, Jeseninom, le Fortovou..., hovorí v doslove k posmrtno vydanéj knihe básní Jána Frátríka Rozdávať lásku (Knižné centrum, Žilina 2001) dlhoročný básnikov priateľ, spisovateľ Ján Lenčo. Hoci má doslov viac charakter osobného vyznania než literárnokritického postoja, hovorí a napovie veľa o básnikovi, ktorý bol svojím životom a dielom fyzicky prítomný v slovenskej literatúre rovných šesťdesiat rokov a jeho poéziu popri nespočetných či s ťažkosťami spočítateľných časopiseckých prezentáciách reprezentuje štrnásť zväzkov, knižiek, zbierok; z nich publikácia Večné dialógy (Knižné centrum, Žilina 1996) je výberom autorovej knižnej i rukopisnej tvorby a bibliofília Kým je ešte čas. Pozdrav miléniu (Knižné centrum, Žilina 1999) je kratšia poéma a vlastne ide o pätnásty tlačou vydaný titul.

Antológia Večné dialógy je v poradí tretím výberom Frátríkovej poézie. Predišli ju výbery Zem zvoní (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1972) a Svedectvo slova (Vydavateľstvo Osveta, Martin 1986).

Vo výbere Zem zvoní nachádzame aj „najstaršiu“ knižne publikovanú báseň z čias, keď jej autor stál na prahu dospelosti. Aj keď jediná báseň nemožno pri troche serióznosti povýšiť na meradlo stupňa autorskej vyspelosti, možno (so všetkou serióznosťou) s jej pomocou usudzovať na vplyvy, zdroje a podnety. Báseň O čo sa podelíme zaznieva trochu ozvenami Novomeského Nedele (1927) i Romboidu (1932), Smrekom, Lukáčom i Beniakom. To všetko v jednej básni? Má iba dvanásť veršov, no predsa je to tak. Radi by sme si tu pomohli iným Frátríkovým dielom - Moderné postupy pri rozbere verša - a odmerali slovko po slovku každúčkový obraz, spojenie, stopu, rým i rytmus. Bola by to ľahšia cesta než prebýjať sa úvahami a usilovať sa o dôkazy tam, kde sú zbytočné. Trošku to tak asi cítil aj Ján Frátrík. Aj sa z toho vyznal: Do čerta aj s -izmami./ Mám rád život./ A to je môj nepremenný a večnostný -izmus./ Dobrý deň, poézia! (Vzácná po dúhe. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1984). Takže - a teraz sa vráťme k otázke. To všetko v jednej básni? Áno i nie. Lebo aj v mnohých ďalších, napríklad hoci aj v tej, z ktorej sme zacitovali štyri záverečné verše. Na jej začiatku je poézia vecí, poézia videného, trocha hravosti, trocha vitalizmu. Ale servírované inak. Srdcom, po ktoré Frátríkovi vždy siahala poézia, ktorej a v ktorej u neho ide o príbeh, o svetlo myšlienky a o ľudí.

Odbeháme k Monológom na úvetri (Vydavateľstvo Osveta, Martin 1980), v nich k triptychu Dialógy plné hviezd a v ňom k textu (básni v próze) More. V „odistených myšlienkach“ Jána Frátríka tu nachádzame významovo presné dávne autorovo krédo, ktoré vedci, kritici, biografisti či redaktori zaoberajúci sa Frátríkovou tvorbou takmer unisono vyslovujú, hoci používajú rozličné slová. Pomenávajú však autorovu ľudskosť, lásku k človeku i človečenstvu, z ktorej sa vyznal v toľkých podobách, obrazoch a veršoch, že možno práve pre ich - s odpustením - „presilu“ akosi sa nevdojak prehliadnu a teda nezacitujú aj takéto „odistené myšlienky“: „Letieť podľa vetrov, podľa vln a podľa človeka.“ A takmer vzápätí až takéto pokora: „Robíme sa svetlom, a koľko tmy je ešte v nás.“ Len pripomeňme, že skladba More, rovnako ako druhá

časť triptychu, Zem, sú datované rokom 1970. Potvrdenia lásky ako jednej z najlepších kotiev Frátríkovej poézie nachádzame na každúčkom mieste, prezentujú sa nepretržite, tak ako nepretržite autor tejto svojej istote veril, držal sa jej a vyznával sa z nej. Hoci aj tak, ako v už spomenutej skladbe Zem: „len láska bude mať

knížku silu výpovede až po „to najlepšie, čo ako umelec hlásal a v básni realizoval“ (I. Vaško), alebo chcel iba, ako sa sám vyznáva, „spriadať čisté monológy na úvetri do tejto skromnej knižky.“

Okolnosti chceli, aby knižka básní Sneží na lásku (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1981), hoci bola pripravená

šený spev“ (I. Vaško) viedne s inšpiráciou predchodcov.

Štúdia Imricha Vaška na záver výberu Svedectvo slova priniesla niekoľko pozoruhodných pohľadov na dovtedajšiu tvorbu Jána Frátríka. Ponúka aj paralely - popravde a právom. Predovšetkým však prenikavo poukazuje na básnikovo krédo, ktoré je v

že ovplyvňuje mieru vzájomných kontaktov generácie príbuzných autorov

Zdá sa, že sme dospeli k bodu, keď si musíme pripomenúť známe skutočnosti a fakty. Nazdávame sa, že to nebude na škodu. Prinajmenšom preto nie, lebo to pomôže vniesť trochu lepšiu orientáciu po veľmi presne zmapovanom „teréne“, ktorý pre literárneho teoretika (akými sú I. Vaško a V. Peťko) básnická tvorba Jána Frátríka predstavuje.

Máme k dispozícii niekoľko prameňov. Prinajmenšom dve encyklopedické heslá zo slovníkov slovenských spisovateľov (Rosenbaum, K. a kol.: Encyklopédia slovenských spisovateľov 1, 2. Vydavateľstvo Obzor, Bratislava 1984 a Maťovčík, A. a kol.: Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov a Slovenská národná knižnica, Bratislava, Martin 2001). Treťou zdrojom je Slovenský literárny kalendár 1996 (Rezník, J. a kol.: Slovenský literárny kalendár. Vydavateľstvo

jeho láske k životu. Len akoby mimochodom sa tu spomína Frátrík ako básnik „mimo literárneho centra“.

Možno má miesto, kde sa literatúra rodí, pre ňu samu dajaký význam. Neponchybné má. Keď nie iný, aspoň ten,

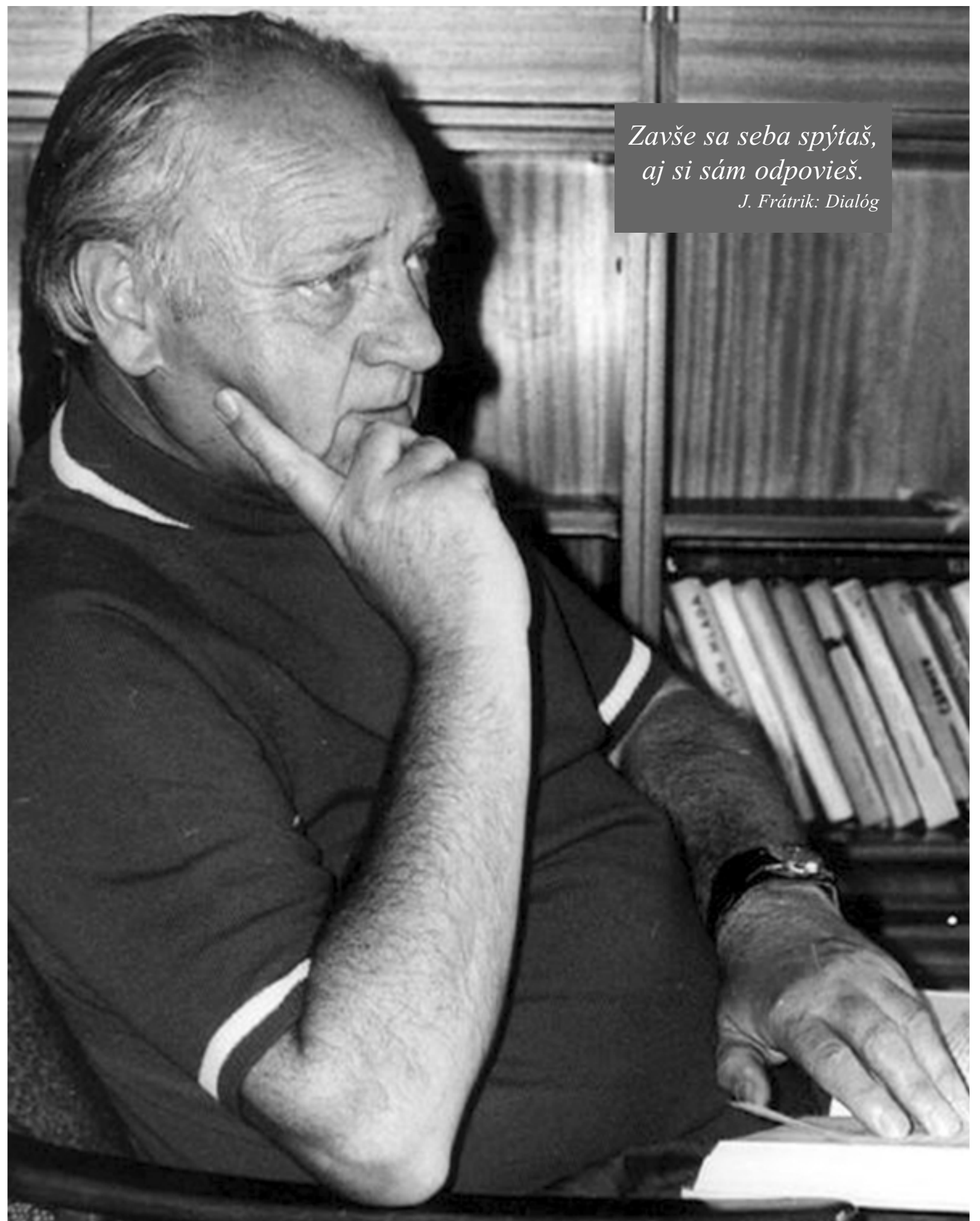
Hovoriaci svedok katolíckej moderny

Ján Frátrík

miesto na tejto omrvine kozmu.“ A na jej záver: „Len zostať. Zostať pri človeku! Zem je v nás!“

Ponechajme ako večné tajomstvo, veď autor ho už nevyjaví, či bolo autorským zámerom stupňovať v tejto

skôr než práve spomínané Monológy na úvetri, stala sa pripomenutím životného jubilea básnika. Slová na záložke tejto knihy prisudzujú jej „sviežosť lyrického postrehu“ i „nepatetickú intonáciu veršov“. Iný v nej vybadá „stí-

*Zavše sa seba spýtaš,
aj si sám odpovieš.*

J. Frátrík: Dialóg

Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 1996). Poslúži nám aj osobná bibliografia Jána Frátrika (Kol.: Ján Frátrik. *Osobná bibliografia* vydaná pri príležitosti 80. narodenín. Severopovažská knižnica, bibliografické oddelenie, Žilina 1996) a v neposlednom rade dve fundované štúdie z autorových diel Valéra Peťka (Peťko, V.: *Doslov. In: Frátrik, J.: Zem zvoní. Vybrané verše. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1972*) a Imricha Vaška (Vaško, I.: *Slovo a čas. In: Frátrik, J.: Svedectvo slova. Vybrané básne. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1986*). Voľnými pomocníkmi sú nám aj ďalšie, nazvime ich pomocne teoretickými, materiály, napr. Slovo vydavateľa (In: Frátrik, J.: *Večné dialógy. Knižné centrum, Žilina 1996*) a na začiatku citované vyznanie Jána Lenča (Lenčo, J.: *Posolstvo básnika. In: Frátrik, J.: Rozdávať lásku. Knižné centrum, Žilina 2001*).

Mimoriadne cenné sú pre nás autove vlastné myšlienky o tvorbe, jeho pohľad na svet a dianie, s ktorými sme sa sporadicky stretli na záložkách jednotlivých kníh a v neposlednom rade aj vzácne a neopakovateľné okamihy osobných stretnutí a rozhovorov. Pravda, čas ubere osobným reminiscenciám na presnosti a citovať slová, čo odzneli v tých vzácných a zriedkavých chvíľach, je prakticky nemožné. Aj preto vari na tento čas i potrebu je tým najcennejším a najpresvedčivejším materiálom básnické slovo, ktoré je odkazom básnika, i jeho výpoveďou platnou aj pre dnešok. Je umeleckým, etickým i filozofickým posolstvom, ale aj estetickým zážitkom, apelom lásky a ľudskosti, otvoreného vzťahu básnika ako človeka k ľuďom, či už sú to jeho najbližší, ktorým sa vo svojich básňach vyznáva, alebo jeho „rodní“, ktorým sa prihovára svojím básnickým knižným debutom, alebo dnešní či budúci čitatelia jeho čistej a brilantnej poézie.

Svojím životom učiteľa, trochu hudobníka, trochu športovca, trochu spolutorcu sviatočných chvíľ kultúry a umenia vo svojom bezprostrednom okolí, prechádzal Ján Frátrik už od polovice tridsiatych rokov ako básnik, človek pociťujúci i prežívajúci potrebu a nevyhnutnosť hovoriť viac a dôraznejšie, lebo aj viac a prenikavejšie videl a dovidel. Sám sa z toho trochu neskôr vyznáva: *A dovidieť za diaľky a výšky/ a za vecí/ a trvať nepremenný v zauzlení zraňovania/ o seba ďalej na pochode lásky/ za dobrým slovom človeka. (Sneží na lásku III. In: Sneží na lásku, Bratislava 1981).*

V čase tohto básnikovho vyznania však už v slovenskej literatúre malo svoje miesto päť jeho zbierok a jeden výber. Podme trochu po ich stopách.

Vám, rodní moji (Žilina 1941) je Frátrikovo básnické debut. Viacerí autori hodnotiaci jeho tvorbu sa zhodujú, že v zbierke ide o vyjadrenie autorovej spätosti s prírodou a ľudom rodného Považia.

Výber Svedectvo slova (1986) obsahuje tri básne z ranej autorovej tvorby. Prvú z nich sme už spomenuli v inej súvislosti ako „najstaršiu“ knižne publikovanú autorovu báseň. No ona vovedne s ďalšími dvoma (a tak je to s celou zbierkou) nie je iba vyznaním „spätosti“. Je viac. Spozorovali tu už spomenutí a citovaní V. Peťko aj I. Vaško a pripísali to ozvenám tvorby starších básnikov. Nie azda neprávom, no vari - nech nám obaja odpustia - trochu zjednodušene. Ono „viac“ je silný sociálny aspekt tejto i ďalších dvoch básní zo zbierky Vám, rodní moji, trpké konštatovanie biedy: O čo sa deliť? O čo, lásky moje?/ Kto by tu ešte veril babským poverám./ Na biede ostríme si všetky boje./ Pod nami kolíše sa osudový trám. (O čo sa podelíme). Kým povedzme Novomeský najmä v zbierke

Nedeľa je popri trpkosti aj trochu vyzývajúci k odporu, Frátrik hľadá a nachádza východisko v láske: ...lebo je nevýslovným šťastím odpúšťať a milovať/ a nazývať sa bratom,/ kto vieru v ľudstvo nešetril,/ keď človek človeku bol katom. (V poli).

Vidí sa, a to už aj na takej malej ploche, akou sú tri básne, že ona „spätosť“ tu prerastá kraj i jeho ľud, že odkaz, myšlienka platí širšie. Široko. A tu je možno kľúčik k tajomstvu, prečo sa na Jána Frátrika ani v čase jeho vyše dvadsaťročného básnického mlčania nezaбудlo. Čitateľská verejnosť vo filozoficky i svetonázorovo skyprenom ovzduší rokov 1968 - 1969 privítala Frátrikove bibliofilie Pramienky (1968) a V domovine zvonov (1969) rovnako nadšene, ako jeho básnické a umelecky brilantné vyznanie rodnému mestu Kamenný vzdych (1969). Dovedna majú tieto tri publikácie len sotva osemdesiat strán a prvé dve spolu iba dvanásť. Zaznieva v nich spomienka na detstvo, ale aj silný sociálny akcent (ako ozvena i kontrapunkt k všeobecnému nadšeniu i relatívne pozitívnemu vnímaniu sociálnej skutočnosti záveru šesťdesiatych rokov). Vyznanie rodnému mestu (Kamenný vzdych) sa zaraďuje celkom prirodzene do prúdu analogických literárnych činov tej doby. Veď bola časom hojného pripamätovania slávnej histórie slovenských miest i časom nádejí, ale aj období, keď už Slovensko a najmä jeho centrá zaznamenávali istú zmiešanost obyvateľstva. Nuž nečudo, že po knižke venovanej Žiline siahali aj čitatelia majúci žilinský pôvod a žijúci v Bratislave, na slovenskom juhu či východe.

Ostaňme ešte pár slovami pri knižke Kamenný vzdych, len aby sme pripomenuli, čo hovorí o tvorbe J. Frátrika V. Peťko, že je „vo výraze a v ustrojení svojich veršov tradičný, akoby kraskovský, i modernista, ...“. Toto tvrdenie zaznieva pozoruhodne najmä v súvislosti s touto zbierkou, osobitne jej časťou Na pergamen, ktorá má podobu sonetového venca, kým druhá časť je kompozíciou pozostávajúcou z voľného verša.

V. Peťko podľa všetkého oprávnene a nie bezdôvodne - veď sa odvoláva na Frátrikovo osobné priznanie - naznačuje vplyvy I. Krasku, V. Beniaka i medzivojnovy moderny, no zároveň zdôrazňuje účasť jeho (Frátrikových) osobných a ľudských osudov, snahu vyjasniť si prostredníctvom poézie svoje postavenie k bezprostrednému i vzdialenému svetu.

S nedlým odstupom troch rokov predstavuje sa Ján Frátrik prvým výberom zo svojej tvorby Zem zvoní (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1972). Uvádza tu päť básní z predchádzajúcich knižných publikácií, ostatné pochádzajú z rukopisov z rozpätia vyše tridsiatich rokov (1937 - 1969). Viaceré básne sú venované miestam, na ktorých vznikli, osobitný tón má v tomto smere časť Stretnutia, v ktorej autor popri rokoch uvádza aj miesto vzniku básne (zväčša z cudziny; Zlaté piesky, Baltik atď.). Sú to lyrické záznamy z ciest, ktoré absolvoval ako člen Speváckeho zboru slovenských učiteľov.

Básnickej zbierke So zdvihnutou básňou (Vydavateľstvo Osveta, Martin 1976) sa v príslušných osvelách pripisujú „všeľudské témy“, „osobné témy“ i vyjadrenie autorovej nádeje a viery v čistotu medziľudských vzťahov. Povedzme. A súhlasme aj s tým, že cyklus (časť) Na odlete lastovic je venovaná celoživotnému autorovmu povolaniu, teda škole. Všimneme si však aj ostrý protivojnový tón viacerých básní tejto časti zbierky. Aj ako všeľudskú tému, jednu z viacerých v tejto zbierke. Ako najvypuklejšiu z nich v ozvenách ľudských tragédií druhej svetovej vojny v básňach Na matematike (Za ostatným drôtom/ pri-

šlo mu zrazu ľúto za číslami// Sám bol číslo./ Plieskali vzorce po päťach./ Desať - dvadsať - sto.../ Voľný pád./ A voda!), Jazyk slovenský (A potom videli ho kdesi pri múriku stát./ Už mal lysinu, ruky poviazané lykom./ Pušky

nezlyhali./ Zachytila ho materina dúška a polnok./ Už ani nedopial školský trest./ Hviezdy sa tíško zahniezdili do astier.). Báseň Fyzika podobne (Medzitym kdesi v púšti zatriasli sa vrstvy/ neba i zeme./ Izotopy neistôt./ Titulky novín vybuchovali./ Rozbitý atóm. Nový vek ľudstva./ Atóm v rukách človeka./ A o dva týždne premlieka sa reťazové reakcie/ až celkom ku hríbob./ Koloidné jazyky v kvetoch Hirošimy.)

Aj v týchto nezmieriteľných postojoch voči vojne ako jednej z najhorších katastrof, čo postihuje ľudstvo, nachádza Frátrik svoje východisko: Ó, srdce sveta,/ premeniť tak nenávisťnú skazu na lásku!

Z vročenia zbierky je zjavné, že vyšla k životnému jubileu autora. A trochu reflexie na túto tému si autor aj dovolil básňou Keby som dožil, v ktorej je popri skepse vari aj trochu nádeje v poslednom dvojverší: A čo priam dotkneme sa Marsu./ najďalej bude predsa k človeku a k sebe? Azda preto nádej, že autor končí báseň otázkou. A azda aj preto, lebo nádej má (nielen) vo Frátrikovej tvorbe tak blízko k láske, ktorá mu je takmer univerzom. Vyznáva to aj v titulnej básni tejto zbierky. V inej však nezabudne aspoň na okamih vrátiť sa vyznaním k rodnej krajine: Dobrý deň, rodná krajina./ Akvariel tento nikdy nie je na predaj! (Rodná krajina).

Knižku Monológy na úvetí (Vydavateľstvo Osveta, Martin 1980) sme si už pripomenuli najmä v súvislosti s básňami v próze v jej prvej (Zlatorezom lásky) a tretej (Diaľky plné hviezd) časti. „Stred“ zbierky tvorí tridsať básní, zväčša venovaných dieťaťu (vnukovi Brankovi, ako znie podtitul časti Rozvíchlenie krvi). Sú to rozhovory na diaľku, listy, možno odkazy (25 osemveršových útvarov datovaných v Bardejovských kúpeľoch - jún 1976). Albin Bagin tento cyklus básní hodnotí ako „zaujímavú“ konfrontáciu detstva a životnej jesene...“ a konštatuje, že u autora ide o novú a pôvodnejšiu hodnú polohu. Povšim-

nutia hodná je v každom prípade celá táto knižka, ktorá prináša nové posolstvá, témy hľadania totožnosti človeka tvárou v tvár prírode a živlom. S odstupom takmer tridsiatich rokov môžeme konštatovať, že to, čo A. Bagin

čitatelia, za pravdu.

Súbežne vychádzajú ďalšie dve knihy. Diaľky v nás, básne z ciest (Slovenský spisovateľ, Bratislava 1986) a výber Svedectvo slova (Vydavateľstvo Osveta, Martin 1986). Básnický cestopis Diaľky v nás má štyri časti, keby sme chceli, azda dost presne lokalizovateľné. Až podivuhodne presný je autor v nezvyčajných lyrických videniach vecí, no najmä ľudí a historických súvislostí: V arkádach kráľovského zámku špliecha dávná láska./ legendu spriadli Mária a Mohamed -/ zvetraný čas už v rozvalinách na terase pražská./ kým nepremenné kolísanie večne z mora znie... Časť Prskavky nad Seinou prezrádza dost veľa aj o tom, že básnik nielen nezvyčajne lyricky vidí, ale že svoj osobitne vrúcny (blízky) vzťah k francúzskej kultúre, literatúre, histórii hlboko vnútorne prežíva: Dnes som sa dostal celkom do Paríža./ dnes som sa dostal/ celkom k sebe. (Na cintoríne Père-la Chaise). Záver zbierky Na zlatej strune je kontrapunktom, nie však celkom protiváhou prvým trom štvrtinám knihy. Básnik si len potvrdzuje spätosť s krajom (báseň Doma, ale aj Našli sme seba), no zároveň sa akoby mihne aj sociálny motív (Zázrivá v zime). Celou zbierkou akoby sa autor trochu posúval vo vlastnom básnickom čase od „mladistvého lyrizmu“ k veku životnej skúsenosti a poznaniu, že kvalita nového začiatku nie je vždy rovnaká a zavše je človeku „smutno samému v sebe“.

Tretím výberom z básnického diela Jána Frátrika je reprezentatívna publikácia Večné dialógy (Knižné centrum, Žilina 1996). Publikácia vyšla k životnému jubileu autora a je prakticky poslednou knihou, ktorú autor vydal za svojho života (skutočne poslednou je bibliofília - poéma Kým je ešte čas. Pozdrav k miléniu. Knižné centrum, Žilina 1999). Výber zahŕňa popri básňach z vydaných zbierok (Kamenný vzdych, Zem zvoní, Vzácna po dúhe, Monológy na úvetí, So zdvihnutou básňou, Sneží na lásku, Diaľky v nás a Pramienky) aj básne z rukopisov, viaceré napísané v čase, keď pre svoj obsah a básnický odkaz nemohli byť publikované. Práve ony, povedané slovami autora (neuvedeného) edičnej poznámky k tejto knižke, „... sú aktuálnym svedectvom, že poézia... Ján Frátrik nepodľahla naskrz nijakým literárnym prúdom v poplatnom čase, tiekla v akomsi osobitnom a svojiskom riečisku, inklínujúc skôr k poézii duchovno-spirituálnej...“ Bez toho, aby sme sa zaoberali rozbieraním otázky, ktorý čas bol poplatný viac a ktorý menej a komu či čomu, prijímame ako fakt, že „akési prúdy“ existovali a Ján Frátrik k nim nepatril, nehlásil sa k nim a hoci mohol, nestal sa tribúnom. Nikoho a ničoho. A nesvedčala, či nebola by mu svedčala ani rola barda. Dobré si uvedomí mámosti epigónstva či privolávania prežitých modernistických, nadrealistických, nebudaj socialistickorealistických (podenkových) postupov, až do konca najmä obsahovo načieral v svojej tvorbe dôsledne a dôkladne z vlastných prameňov. Tým najhlbším mu boli ideály pravdy, krásy a dobra v úzkej spätosti „s národným a všeľudským osudom v zápase o bytostnú existenciu človeka na Zemi“. Žilo a prežívalo v ňom však čosi, čím nemohol nebyť. Bol učiteľom. Rad slovenských autorov sa k jeho umeleckej škole hlási podnes.

Život a spolu s ním aj dielo Jána Frátrika sa uzatvorili roku 2001 (31. 7.). Zachovala sa bohatá rukopisná pozostalosť, ktorá umožnila posmrtné vydanie básnickej knižky Rozdávať lásku (Knižné centrum, Žilina 2001). Vidí sa nám, že niet čo dodávať. Naše úvahy neboli vedené ani len najmenším úmyslom niečo prikrášľovať či k niečomu pridávať. Frátrikovo dielo to nepotrebuje. Ani o to nestojí.

Ked' na obežnej dráhe časopriestoru
storočie s tisícročím sklznu
oblúkom do jedného bodu,
ked' šesť miliárd srdc
vybuchne v stoúsvitnú zhodu -
príde ti poklknúť a šepkať:
Môj Bože, vďaka ti za večný dar.

To vtedy vyjasní sa tvár
a ohňostroje vyblednutej lásky
uvoľnia nádej po nádeji.
Ako priam láva, čo sa skaze vzdáva,
čo starú zem len peklom požehnáva,
tak už aj človek siaha po rozklade
hviezd.

A básnik,
vysotený z ľudských snov a bied,
na večnosť spriateľený s hrobmi,
rozhrňa márne tajomstvo
Života a Smrti,

čo patrí od večných čias iba Bohu.
A človek a Boh - stály súboj?

Vzdor a návraty!

Kto je tu na rade?

Ratuj dušu preúbohú.

Pozemský pozdrav Ave Božstvo.

Sláva Ti.

Poznačený snom náhliš sa do jasu.

Dost' bolo tmy a vojen,

ked' padali ideológie a - izmy

ked' právo, pravdu prehlušoval dupot
čičmy

a bolo preťažko sa priznať
slabučkkej odvahe.

Len ísť proti mamone,

čo bleskom diabla pretínala vnútro,
ked' ľahkovážnosť k viere prišlo prijímať
ako tú najsvätejšiu bostiú.

Ó, či len láska kedy skrotí ju,
ked' všetko pozemské sa rúti nadol
do pomínutia. A či len zvodca diabol
poznove sľubmi si ťa získa, zláka
a zaplesá. Ach, slabosť, fumus neboráka.

Márne som odolával Hlasu vnútra,
strach z výčitiek, ach, z prepadliska
nevery

ma opanoval neraz. Bol to ston?

Či záchvev, útek pred sebou tak samým?

Ktože to kedy zráta, preveri?

Len prázdno prihovára sa mi -

Výsmech a úzkosť napokon.

Či varovanie ku strmému pádu?

Aj nedozierne hrôzy pripútali si ťa,
kým svet sa rútil do tmy.

Nevedel v sebe hľušiť klam a podlosť,
zradu

a teraz odmodlieva... Bibliu si číta;
v rukách ruženec bolestný
a preradosť.

On, človek schopný vrážd, orgií, ach,
majestát -

netušil zlo, ba písal manifesty - nie už
Boží,

ale priam Ludstva nádejnejší štát,
čo pretrvá aj veky večité.

Imperátori, fúhneri a vodcovia,
tribúni... Dejiny si vás raz oslovia.
Koruny z hláv padnú. Na smetisko,
„bohovia“!

Život a Majestát. Čím vyšší vzlet,
tým k zemi tvrší pád.

A pravdu nemožno o pravdu oberať.
To všetko sa mi stráca bohvie kam.

JÁN FRÁTRIK

Kým je ešte čas

Pozdrav k miléniu

A dejiny? Ach, história človeka,
lebo on tak v úzkosti vždy len sám
sa nikdy nebál na výboje s láskou.

Iba tie oči - jasní svedkovia,
blikavé hviezdy
zapichnuté do svedomia,
do výpovedí starých ozvien,

čo písali a žili kroniku a nekrológy.

Ó, stroskotanci strateného sveta,
čo roztlkali kamene nenávisti
na kraji nedovídných ciest -

Ktože ich ešte kedy zráta?
Tolko priam neznámych a známych
hviezd.

Kolkože dní a pretrhnutých noci
nečuteľných srdc.

A k snom? Priúzke sú vráta.
Už podelili si nás podľa strán -
nepozná sestra sestru,
ani brat už brata.

Rodiny na pranier. A závisť rozostlatá.

Dusili sme sa pod oblohou,
šliapaná pravda bezbožníckou nohou.
Na príkaz slávnosť mamonárskym
bohom,

ked' ponúkali perly polopravd
a modlitbu vždy mali len za číry blud.
Odpusť im, Bože,
a nás slabých neodsúď!

A bola veľkohubosť pýchy nadčloveka,
čo meral, vážil, ako cvengla kartotéka,
čo rozum dvíhal ponad srdce, ponad
ducha.

Aj blatá hriechu si nás vzali nehodných.

Ó, Pane, žiť taký život
nebola slasť a sudba jednoduchá,
ked' srdce chorľavie a len čo búcha,

ked' nové božstvá prišlo
s dvojitvárnosťou
brat'.

Človečik-máčik, staniolový majestát -
sám život pripísal mu asketickú stať.

Priskoro opadali fantazmagórie
priam ako verše bez rytmu a rýmu
a prišiel čas už myslieť na prikorie,
na pravdy, čo v nás nikdy nezahynú.

A tak sa večné do Večnosti sunie
a človek iba v Božstve
čisté NOVOLUNIE.

A tretí vek už svieti spoza obzoru.
Opretí o nádeje dvíhame si slnko,
nech prísno zröntgenuje naše slabosti,
rozpíše diagnózu pochybovačnosti,
aby sme nikdy viac už nepoznali
apokalypsu otrávenej krvi -
nenávisť, podlosť, zničovený domov,
či bohorovnosť riešiť ľudské osudy.
Iba tá láska povymieňa bezdejinné sny,
lebo len ona zachrániť vie
život na zemi.

Ó, vráť bratstvo k podaniu si rúk,
aby už nikto nechorel samotou
po vraždách, výpalnom a z krivých
svedectiev,
aby už človek nemal nič viac
s ohňom lží

a kontinenty ovievali vetry zblíženia.
Možno sa skalopevne prihovorí Zem.
„Ó, ľudia, veď vás tak veľmi milujem.“

Nech láska zvalá žalár temných
sebatryzní...

A z vlády na vládu
len sľuby, kvetoslovnia.
Žiť v skutkoch, kým nás chlebom
neoslovnia -

len novú skutočnosť, čo zhojí rany,
lebo tu ostal živý už len sen...

A tak tisícročie za rohom už trúbi.
Na radosť? Hviezdny dážď?
Či z jasu do záhuby?

Len ostaň, túžba, s nami a len v dialľky
svieť,

nech nový vek sa drží
spriateľenej Zeme.
To vtedy každé srdce
rozvinie sa v ratolesť
a my tak vdační
ku pokániu popohneme.

Jediná túžba zastaviť raz navždy
neduhy veď, čo tak sklzli do otroctva
zisku a totalít a zlata, krehkej moci.

Nech nový vek sa vydláždí zmiernením
a nádejou, čo bratstvo povyšuje nad
zlato,

čo prečesáva chodník trasou zakliatou,
lebo už je čas. Už je čas
zachrániť ZEM. A modré svitanie.
Bude to vzdych? Či ozaj svornosť
privanie,

kým ešte láska na pol srdca bije v nás.
Už je čas
učiť sa znova milovať a odpúšťať,
vražedným očiam stiahnuť sivý zákal,
kým na sietnici brázdia
škrvny ťažkých dní.

Nech básnici a hudci skráslia nový vek -
Bude to návrat k ľudstvu?

Či niet sil ho zavidnúť?

Pretvárky. Ako kráčať? Kam.

Ach, aký liek?

Modlitba ako poézia.

Balzam všetkých storočí.

Zradný čas, najmenejší.

Stop! Hľad' do očí...

Dost' sa tu pozanášal do krvi -
nech navždy zhasne v prúde dialýzy...

Ó, človek, vyznaj -

kam si to dnes došiel?

Tvoj rod sa dejinami topí v krvi.

Odporne páchneš plynom koncentrákov,
gulagmi, masovými hrobmi.

Chceš, aby Boh ťa chránil naveky.

Už rozložil si národy, aj religie
a celé ľudstvo vydal napospas.

Dejiny sveta v skratke: Boh a ty.

Si spolu diabol,

vekovečné zlo a nenávisť,

čo podpaluješ, ohňom pišeš zmluvy.

Len zisky si ťa nútia k rannej modlitbe,
bankové kontá nahlodali tvoju vieru
a Parkinsonov syndróm hrabivosti
skrz-naskrz rozleptáva osikové sny.

Dožil si sa výročia, keď padol MÚR
hanby.

Ave mier! Ave láska! Ave novovek!
Bude to súmrak červeným a hnedým
pochodom?

Ó, či len ozaj s MÚROM padli ďalšie:
nenávisť, terorizmus, pomsta, moc a
pýcha,

či človek ešte ozón lásky bude dýchať,
či dúha bratstva ponad strach sa sklenie
a s tisícročím svitne vykúpenie?

Prišť musí k sebe človek zas len sám.

Zatiahnuť oponu
tých skaličených drám,

čo ponížili ľudstvo na červa a plazu,
že z katastrof sa blýska púšť a skaza.

Ó, kam sa to len ľudský osud stáča?
Či naša Zem priam na milosť už
počítača?

ZASTAVME! Zem je v nás.
ZASTAVME! Kým je ešte čas!

A svet si strojí slávnosť stožiarivú,
tí jedni hromadný a spoločenský sex.

Už vybuchuje šampus,
pije sa láska, samopaš a rozkoš. Ex.
Rumba a čača, ohňostroje - Uží dňa.

Ktovie, čo zajtra. Zem sa koncu upína.
Trasú sa hviezdy. V nich sa potratím.

Tí druhí v modlitbách. A oči samá neha.
Nič viac len láska celá od srdca.

Na duši pokoj. K Bohu túžba horúca.
Vďaka Ti, Bože, za ten dar,

za odchodiacie storočie
i za ten úsvit tisícročia -
žiť Tvoje PRAVDY,

čo tu nikdy nevybočia,
čo zrejú v nás i ponad - ako večný
milodar.

K Tebe sme pripútani naveky,
lebo nech časy ako chcú sa menia,
Ty si tu večné SVETLO, LÁSKA
do skončenia.

Sme v Tebe a Ty celý v nás.
Bud' s nami ponad vzlet i strmé pády
tých neuduživých, rozvichrených čias.

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 18

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

26. OKTÓBRA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Nemecký minister financií uviedol, že ekonomiku čaká sedem chudobných rokov. V podmienkach Slovenska to môže byť sedem (už nie asi biblických) biednych rokov, kde chudobní budú ešte chudobnejší a budú si musieť utiahnuť už utiahnuté opasky.

Svet, osobitne Európa a Slovensko, sa dostali nielen ekonomicky, ale aj kultúrne-hodnotovo na križovatku. Kríza dlhov je len vrcholom pomyselného ľadovca hlbokých a rôznorodých problémov, ktoré súvisia so všeobecnou krízou humanity spoločnosti a transformačnou krízou ekonomiky. Vo svetových podmienkach industriálne (priemyselné) ekonomiky nahradzuje ekonomika nových vyspelých technológií v rámci vzdelanostných high-tech spoločností.

Žiaľ, to nie slovenský prípad. Budúce zmeny v eurozóne asi vyplývajú z momentálneho stavu, že na sanáciu len Grécka sa už vydalo alebo sa dnes plánuje vydať 320 miliárd eur. Predpokladá sa od 200 miliárd do 1 bilióna eur na budúcu pomoc európskym bankám. Pri existencii ďalších problémových štátov sa tzv. eurovaly (v rámci záchranných fondov EFSF) dostávajú na hranicu svojich kapacitných možností riešiť európsku dlhovú krízu. Realizované eurovaly tiež znamenajú budúce platby stále viac zadlžovaných štátov v prospech zachovania prosperity (a stability) dnes stále ziskových bánk, hlavne francúzskych a nemeckých. Bankové zisky by zostali, no riziká sa z bánk preniesu na zadlžujúce štáty eurozóny, pričom sa euroval bude ďalej navyšovať, ale s budúcim neistým výsledkom. V prípade finančných problémov pri veľkosti Talianska a Španielska fakticky stráca zmysel. Na finančnú sanáciu oboch štátov je potreb-

Quo vadis Slovensko?

ných okolo 2 biliónov eur. Pri reálnom využívaní eurovalu (do stropu dnešného slovenského podielu vo výške takmer 8 miliárd eur) budú sa v budúcnosti s nárastom slovenských dlhov a nutnosťou ich splácania spravidla dusiť prípadné náznaky rastu životnej úrovne občanov Slovenska. Takto euroval bude mať iné dôsledky pre krajiny eurozóny s vysokou životnou a ekonomickou úrovňou a iné (drastickejšie) na tie druhé (menej ekonomicky vyspelé) s možným tretinovým nárastom daňového zaťaženia na Slovensku. Musíme dodať, že oproti technologickému Nemecku s vysokou životnou úrovňou tu bude vystupovať montážne Slovensko s infraštrukturálnymi deficitmi a slabšou ekonomickou a životnou úrovňou obyvateľov.

Teda na miske váh tohto určite aktuálne závažného rozhodovania o podpore eurovalu zo strany slovenských politických elit je stredo-európska konkurenčná schopnosť, zadlžovanie Slovenska a jeho zahraničnopolitická kredibilita. Významná je tu tiež snaha nasledovať cestu Nemecka ako najvyspelejšej európskej ekonomiky, najvýznamnejšieho slovenského ekonomického partnera a svetového ekonomického (a geopolitického) hráča.

Slovenské rozhodnutie v tomto smere je neľahké (a so svojimi dôsledkami nejednoznačne predvídateľné) a má dôsledky pre budúce generácie. Nie je to na čierne-biele videnie, nakoľko nasle-

dovanie Nemecka pri podpore eurovalu s výraznými dlhodobými

dlhovými dopadmi pre Slovensko je ťažké a zároveň ťažiskové rozhodnutie Slovenska. V zásade Slovensko sa musí rozhodovať podľa svojich záujmov, tak ako to skutočne chce. Treba sa však rozhodovať so znalosťou veci a s vedomím krátkodobých a dlhodobých dôsledkov rozhodnutia pre Slovensko. Dnešný zahraničnopolitický profit môže znamenať budúcu ekonomickú a politickú stratu, kde na bývalé domnelé alebo reálne zásluhy sa budú aktéri snažiť rýchlo zabudnúť. Bez ohľadu na zahraničné tlaky a mediálne ovplyvňovanie nakoniec všetko s odstupom času posúdia voliči na základe reálnej sociálno-ekonomickej situácie.

Zdá sa, že z hľadiska dnešného vývoja situácie v celej eurozóne nebol návrh eurovalu dostatočne pripravený a dohodnutý (so slabým zapojením súkromného sektora, osobitne bánk a ešte viac Európskej centrálnej banky).

(Pokračovanie na 3. strane)

Nevedno kde, nevedno kto, nevedno kedy tvorí floskuly, no odrazu sú tu. Ako axiomy. Ako dogmy. Ako boží zákon. Každý, kto ich prestúpi, musí von z raja.

Tak by to bolo správne, keby to bola Božia vôľa. Ale tieto floskuly nevytvára Boh, ale čosi, resp. ktosi, kto sa učupil za štítom, ktorý sa podivne eufemisticky volá dobrovoľná únia štátov, EÚ. Tá EÚ, ktorá nevpustila Boha ani do svojho základného zákona, tobôž aby sa zákonom Božím riadila.

Kto zvíťazil?

TEODOR KRIŽKA

Nuž odtiaľ odkiaľsi priletela ako Noemova holubica aj floskula o tom, že Slovenská republika musí prijať euroval, lebo všetky členské štáty na to čakajú ako na spasenie. Záchrana celého finančného systému ovisla na bedrách malého národa, bez ktorého by sa odrazu zadrhli súkolia európskeho Molocha. Aké smiešne! Medzitým zbedačené Grécko nakúpilo štyristo tankov od USA. To už chovateľov holubíc nezaujalo natoľko ako slovenský superman Sulík, ktorý sa opovážil mať odvahu a spáchať politické harakiri.

Apropo, Sulík! Takmer všetci si na ňom očistili topánky. Veď ich aj majú riadne zablatené! Našli si obetného baránka. Viete si však predstaviť, že by si daktorý z nich takto utrel blato o Palacha? A veď Sulík podpálil telo vlastných politických ambícií a zhorel pred zrakmi celého parlamentu, aby aspoň raz v živote zasvietil! Možno žil pre túto chvíľu, čo my vieme?

Otázka zostáva, koho záujmom Sulíkova osobná česť prospela. To sa dozvieme, až Sulíkove zhorené ambície oživnú a pošlú súčasných politikov do dejín s rizikom, že Slovensko prejde liberálnou revolúciou. A za to sme vinní už dnes.

www.kultura-fb.sk

8 568001 374990